

УДК 378.4.011.3:792.8.071.2|:005.336.2
 DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/54-1-36>

Ліна БОРОДІЙ,
 orcid.org/0000-0002-2589-9708
 викладач кафедри хореографії
 Київського університету імені Бориса Грінченка
 (Київ, Україна) l.borodii@kubg.edu.ua

Вячеслав ВІТКОВСЬКИЙ,
 orcid.org/0000-0003-0682-4759
 заслужений артист України,
 доцент кафедри хореографії
 Київського університету імені Бориса Грінченка
 (Київ, Україна) v.vitkovskiy@kubg.edu.ua

Олег КОПІЄВСЬКИЙ,
 orcid.org/0000-0002-0622-7287
 викладач кафедри хореографії
 Київського університету імені Бориса Грінченка
 (Київ, Україна) o.kopievskiy@kubg.edu.ua

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ В УНІВЕРСИТЕТІ

Статтю присвячено проблемі формування й розвитку професійно-особистісних якостей студентів хореографічних спеціальностей. На основі аналізу освітньо-професійних програм визначено мету, завдання та зміст фахової підготовки майбутніх хореографів в університеті. Окреслено загальні та фахові компетентності бакалаврів хореографії. Проаналізовано науково-педагогічні праці та виявлено недостатню теоретичну розробленість означеної проблеми. Науково обґрунтовано сутність досліджуваного феномену. Професійно-особистісні якості хореографа визначено як інтегративне утворення, що поєднує організаційно-педагогічну, творчо-виконавську та особистісну характеристики, які формуються і розвиваються у процесі навчання та вдосконалюються у професійній діяльності. Охарактеризовано структуру, зміст та значення професійно-особистісних якостей хореографа: 1) організаційно-педагогічні якості (оперативність і мобільність, організованість і дисциплінованість, методична компетентність, ерудованість, педагогічний такт); 2) творчо-виконавські якості (креативність, артистичність і пластичність, фізична витривалість, ансамблевість, музикальність, виконавська надійність, новаторство); 3) особистісні якості (творча активність, комунікабельність, ентузіазм, цілеспрямованість і наполегливість, самостійність, наявність творчого іміджу, авторитетність). Визначено педагогічні умови розвитку означених якостей у майбутніх хореографів: одночасний і паралельний розвиток професійно-особистісних якостей та фахових компетентностей студентів; міждисциплінарна взаємодія та кореляція змісту навчальних курсів з фаху; взаємообумовленість теоретичного та практичного аспектів фахової підготовки; активна концертно-виконавська діяльність студентів. Сформульовано висновки про те, що: ефективність розвитку фахово необхідних якостей студентів залежить від організації освітнього процесу на наукових засадах з дотриманням визначених педагогічних умов; сформовані професійно-особистісні якості є одним із показників готовності майбутнього хореографа до професійної діяльності.

Ключові слова: майбутній хореограф, університетська освіта, фахова підготовка, фахові компетентності, професійно-особистісні якості.

Lina BORODII,
 orcid.org/0000-0002-2589-9708
 Lecturer at the Department of Choreography
 Borys Grinchenko Kyiv University
 (Kyiv, Ukraine) l.borodii@kubg.edu.ua

Vyacheslav VITKOVSKIY,
 orcid.org/0000-0003-0682-4759
 Honored Artist of Ukraine,
 Associate Professor at the Department of Choreography
 Borys Grinchenko Kyiv University
 (Kyiv, Ukraine) v.vitkovskiy@kubg.edu.ua

Oleg KOPIIEVSKIY,
orcid.org/0000-0002-0622-7287
Lecturer at the Department of Choreography
Borys Grinchenko Kyiv University
(Kyiv, Ukraine) o.kopiievskiy@kubg.edu.ua

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL AND PERSONAL QUALITIES OF FUTURE CHOREOGRAPHERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING AT THE UNIVERSITY

The article is devoted to the problem of formation and development of professional and personal qualities of students of choreographic specialties. Based on the analysis of educational and professional programs, the purpose, tasks and content of the professional training of future choreographers at the university were determined. The general and professional competencies of choreography bachelors are outlined. Scientific and pedagogical works were analyzed and insufficient theoretical development of the specified problem was revealed. The essence of the studied phenomenon is scientifically substantiated. The professional and personal qualities of a choreographer are defined as an integrative formation that combines organizational-pedagogical, creative-executive and personal characteristics that are formed and developed in the process of training and improved in professional activity. The structure, content and meaning of the professional and personal qualities of a choreographer are characterized: 1) organizational and pedagogical qualities (operativeness and mobility, organization and discipline, methodical competence, erudition, pedagogical tact); 2) creative and performing qualities (creativity, artistry and plasticity, physical endurance, ensemble spirit, musicality, performance reliability, innovation); 3) personal qualities (creative activity, sociability, enthusiasm, purposefulness and persistence, independence, presence of a creative image, authority). Pedagogical conditions for the development of the specified qualities in future choreographers have been determined: simultaneous and parallel development of professional and personal qualities and professional competences of students; interdisciplinary interaction and correlation of the content of training courses in the specialty; interdependence of theoretical and practical aspects of professional training; active concert and performing activities of students. Conclusions were formulated that: the effectiveness of the development of professionally necessary qualities of students depends on the organization of the educational process on a scientific basis with the observance of certain pedagogical conditions; formed professional and personal qualities are one of the indicators of the future choreographer's readiness for professional activity.

Key words: future choreographer, university education, professional training, professional competences, professional and personal qualities.

Постановка проблеми. Фахова підготовка майбутніх хореографів у вітчизняних університетах здійснюється відповідно до освітньо-професійної програми спеціальності та має на меті підготовку студентів до активної творчої діяльності в галузі хореографічного мистецтва, що, своєю чергою, передбачає формування й розвиток у них відповідних компетентностей та професійних якостей.

Багаторічний досвід практичної роботи авторів цієї статті з професійними, навчальними студентськими та дитячими аматорськими хореографічними колективами дає підстави стверджувати, що саме наявність фахово необхідних якостей забезпечує успішність роботи хореографа як артиста-виконавця, балетмейстера-постановника, педагога й керівника творчого колективу. Аналіз накопченого у цій галузі науково-методичного досвіду свідчить про недостатню теоретичну розробленість, а відтак актуальність проблеми формування й розвитку професійних якостей майбутніх хореографів у процесі фахової підготовки в університеті.

Аналіз досліджень. У науково-методичних працях вітчизняних учених досліджено окремі аспекти фахової підготовки студентів-хореографів у вищій школі: особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти (Т. Благова); компетентнісні засади професійної підготовки майбутніх хореографів у класичному університеті (Т. Медвідь); методика роботи з хореографічними колективами (Н. Бугаєць, В. Волчукова, М. Пінчук, О. Мартиненко); основи хореографії з методикою викладання (Т. Повалій) та інші. Але проблема формування й розвитку професійних та продуктивних особистісних якостей майбутніх хореографів недостатньо висвітлена в науковій літературі, що й визначило мету нашого дослідження.

Мета статті – науково обґрунтувати сутність і структуру професійно-особистісних якостей майбутнього хореографа та визначити педагогічні умови їх розвитку у студентів в процесі фахової підготовки в університеті.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проблеми формування й розвитку професійно-особистісних якостей студентів хореографічних спеціальностей потребує наукового обґрунтування сутності і структури досліджуваного феномену на основі аналізу наукової та навчально-методичної

літератури з метою визначення завдань професійної підготовки бакалаврів хореографії та фахових компетентностей, які мають опанувати студенти за час навчання в університеті.

Фахова підготовка майбутніх хореографів у вітчизняних університетах здійснюється з урахуванням досягнень сучасного хореографічного мистецтва та педагогічної науки. На відповідності системи вищої освіти вимогам суспільства щодо культурного виміру особистості акцентує увагу В. Огнев'юк, зазначаючи, що розвиваючи у своїх вихованців певні особистісні та громадянські якості, сучасна професійна освіта має забезпечити поєднання підготовки висококваліфікованого, конкурентоспроможного на ринку праці фахівця і, водночас, плекання особистості з притаманною їй високою культурою та здатністю до продукування культури (Огнев'юк, 2003: 279–282).

Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів хореографії студенти університету мають володіти різними видами хореографічного мистецтва, усвідомлювати суспільну значущість своєї професії, діяти на засадах інтелектуальної свободи, толерантності і людиноцентризму, здатності до інновацій та особистісного розвитку на засадах лідерства-служіння (Освітньо-професійна програма, 2021: 5).

Формування професійно-особистісних якостей майбутнього хореографа у процесі фахової підготовки в університеті обумовлене специфікою його багатогранної професійної діяльності (як артиста балету, балетмейстера й постановника концертних номерів, керівника дитячого хореографічного колективу), яка спрямована на виконавське самовдосконалення, творчий розвиток і самоосвіту, організаційно-педагогічну роботу в дитячих хореографічних колективах, ціннісне ставлення до здобутків світової хореографії та популяризації національного хореографічного мистецтва.

З урахуванням специфіки професійної діяльності хореографа в освітньо-професійних програмах різних років визначено структуру і зміст загальних та фахових компетентностей бакалавра хореографії, які відображають увесь спектр його знань, умінь і здатностей. Загальні компетентності представлено світоглядною, громадянською, комунікативною, інформаційною, науково-дослідницькою та самоосвітньою складовими. Фахові компетентності поділяються на базові та спеціальні. До базових віднесено організаційну, психолого-педагогічну, мистецтвознавчу, методичну, музично-інформаційну і технічну. Спеціальними компетентностями майбутнього хореографа визначено хореографічну, художньо-

сценічну та медико-біологічну (Освітньо-професійна програма, 2015: 3–7).

Саме у процесі формування означених компетентностей здійснюється розвиток фахово необхідних якостей студента-хореографа. Тому науковці визначають професійно-особистісні якості як сукупність компетентнісних характеристик, які розвиваються у процесі навчання, вдосконалюються у фаховій діяльності та забезпечують її ефективність (Малахова, 2021: 6).

Великого значення у підготовці студентів-хореографів до роботи з дитячими хореографічними колективами набуває формування особистісних якостей. Необхідними для майбутнього педагога-наставника, на думку С. Максименка, є такі якості, як впливовість і контактність, образність, культура мови, переконливість, принциповість, а також позитивні риси характеру – любов до своєї професії, до учнів, вимогливість та чуйне ставлення до них, педагогічний такт (Максименко, 2004: 358–359).

Серед специфічних особистісних якостей, які є показниками педагогічної творчості, С. Сисоєва виділяє любов до дітей, безкорисність, сміливість, готовність до розумного ризику у професійній діяльності, цілеспрямованість, допитливість, самостійність, наполегливість, ентузіазм. У творчому вчителеві дослідниця вбачає насамперед творчу особистість із високим ступенем розвиненості мотивів, характерологічних особливостей і творчих умінь, яка внаслідок спеціальної професійної підготовки та постійного самовдосконалення набуває знань, умінь і навичок педагогічної праці, оволодіває уміннями формування творчої особистості учня (Сисоєва, 2006: 97–99).

М. Фіцула зазначає, що психологічними передумовами педагогічної творчості є професійно-специфічні здібності, тобто сукупність індивідуально-психологічних якостей особистості, які сприяють успішній педагогічній діяльності (організаторсько-педагогічні, дидактичні, перцептивні, комунікативні, сугестивні, гносеологічно-дослідницькі, науково-пізнавальні). Важливими професійними характеристиками педагога науковець називає ерудованість, високі моральні якості, уміння володіти власною емоційно-вольовою сферою, творчий підхід до справи, педагогічна спостережливість та уважність, натхнення та інтуїція, досконале володіння мовою та мисленням, педагогічний такт, оптимізм, авторитет, здоров'я та зовнішній вигляд (Фіцула, 2006: 54–56).

Ураховуючи науково-педагогічні положення вітчизняних учених щодо організації освітнього процесу у вищій школі, можемо стверджувати, що

освітній простір закладів вищої освіти переорієнтовує процес засвоєння студентами необхідних компетентностей із предмету навчальної діяльності на засіб професійної діяльності, а розвиток особистісних характеристик – у процес формування професійно-особистісних якостей.

Поняття «якість» є предметом дослідження різних галузей науки. Воно є філософською категорією, яку зазвичай визначають за допомогою поняття «властивість». До властивостей, які забезпечують високий рівень професійної майстерності педагога, науковці відносять: гуманістичну спрямованість діяльності (ідеали, інтереси, ціннісні орієнтації, спрямованість на особистість іншої людини, утвердження словом і працею найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки і стосунків); професійну компетентність (знання дисципліни, яку викладає, та психології учнів); педагогічні здібності (комунікативність, перцептивність, динамізм особистості, емоційна стабільність, оптимістичне прогнозування, креативність); педагогічну техніку (уміння застосовувати психофізичний апарат як інструмент виховного впливу, прийоми володіння собою – своїм організмом, настроєм, мовленням, увагою та уявою); прийоми впливу на інших – вербальні і невербальні (Зязюн, Крамушенко, Кривонос, 1997: 30–36).

У соціальній філософії якості особистості розглядають як прояв соціально-історичної взаємодії особистості із соціумом, яка носить інтегративний характер, однаковою мірою визначаючи життя окремої людини та суспільства в цілому. У психології якість досліджують у контексті її належності до особистості людини, тому її вважають найбільш істотною властивістю особистості. А поєднання таких психічних властивостей, як спрямованість (потреби, мотиви, інтереси, світогляд, переконання тощо), риси темпераменту й характеру, здібності, особливості психічних процесів (відчуття, сприймання, пам'яті, мислення, уяви, емоційно-вольової сфери) характеризує особистість (Гончаренко, 1997: 243).

Сутність професійно-особистісних якостей науковці тлумачать по-різному. У педагогіці їх розглядають як інтегровану сукупність професійних і особистісних якостей, яка виникає внаслідок трансформації професійно-важливих знань, вимог і вмій в особистісно значущі для вчителя та виявляється у більш ефективній педагогічній діяльності, посиленні впливу на особистість учня (Вітюк, 2000: 8), як сукупність найбільш суттєвих, відносно стійких властивостей та характеристик учителя, що обумовлюють готовність до виконання ним певних соціальних і професійних

функцій (Дорогих, 2011: 14–15), як інтегративні особистісні утворення, що сприяють розвитку вчителя як суб'єкта педагогічної діяльності та формуванню компетентності у вирішенні професійних завдань (Федоренко, 2010: 10–11).

З урахуванням науково-педагогічних досліджень та визначених в освітньо-професійних програмах фахових компетентностей майбутнього хореографа (як танцівника, балетмейстера, викладача хореографічних дисциплін, керівника дитячого хореографічного колективу) ми визначили основні професійно-особистісні якості, які забезпечують успішність хореографічної діяльності. Пропонуємо умовно структурувати їх за трьома групами: організаційно-педагогічні, творчо-виконавські, особистісні.

Організаційно-педагогічні якості майбутнього хореографа характеризують його здатність до організації освітнього процесу в хореографічному класі, здійснення репетиційного процесу в хореографічному колективі, організації різноманітних мистецьких проєктів та проведення концертних виступів колективу. До організаційно-педагогічних якостей, які має набути студент-хореограф у процесі фахового навчання в університеті, ми відносимо: 1) оперативність і мобільність (здатність швидко орієнтуватися в нових умовах діяльності та приймати ефективні рішення у непередбачуваних ситуаціях); 2) організованість і дисциплінованість (уміння правильно спланувати і провести свій робочий день – заняття, репетиції, концерти, самопідготовку; здатність продуктивно організувати освітній процес та раціонально розподілити репетиційний час; дотримання елементарної і творчої дисципліни в хореографічному колективі); 3) методична компетентність (володіння різними методами і прийомами розвитку виконавської техніки з урахуванням вікової категорії та фізичного розвитку танцівників; здатність застосовувати ефективні методи роботи з дитячими аматорськими та навчальними студентськими хореографічними колективами; володіння методикою репетиційної роботи); 4) ерудованість (характеризує освіченість, фахову поінформованість, глибокі знання у галузі хореографії та мистецької педагогіки); 5) педагогічний такт (дотримання етичних принципів у проявах педагогічного впливу на вихованців; почуття міри та продуктивний стиль спілкування в хореографічному класі тощо).

Творчо-виконавські якості забезпечують належний рівень виконавської майстерності студента як майбутнього артиста балету, балетмейстера-постановника та керівника хореографічного колективу. Цю групу якостей ми репрезентуємо такими скла-

довими: 1) креативність (здатність до творчості, розвиненість творчої уяви та фантазії; створення оригінальних сценічних образів; нестандартний підхід у постановці танців, хореографічних композицій та мистецьких проєктів); 2) артистичність і пластичність (розвиток пластики тіла, робота над окремими рухами, мімікою, жестами відповідно до сценічного образу з урахуванням особливостей концертного костюму); 3) фізична витривалість (уміння раціонально розподіляти свої сили та витримувати великі фізичні навантаження; щоденне вдосконалення свого фізичного апарату в процесі самостійної підготовки); 4) ансамблевість (злагожденість дій усіх танцівників, відчуття партнерів з ансамблю, органічне поєднання та гармонійне доповнення рухів; уміння спільно вирішувати творчі завдання); 5) музикальність (здатність відчувати, емоційно сприймати, переживати музику та відтворювати її характер в танцювальних рухах, міміці, жестах; відчуття ритму та метричної пульсації музики; орієнтація в музичних жанрах і стилях; уміння підібрати і скомпонувати необхідний музичний матеріал для постановки танцю); 6) виконавська надійність (здатність реалізувати в репетиційній та концертно-сценічній діяльності навички, набуті в хореографічному класі; стабільність і точність виконання окремих рухів та елементів танцю); 7) новаторство (вияв ініціативи та створення нового у хореографічному мистецтві; вихід за межі традиційних виконавських прийомів та методів навчання; готовність до розумного ризику у концертно-сценічній діяльності).

Особистісні якості є синтезом природних і набутих у процесі навчання індивідуальних особливостей хореографа, які характеризують його поведінку в суспільстві, творчому колективі, а також складають основу власного підходу до професійної діяльності. Найважливішими із них ми вважаємо: 1) творчу активність (риса характеру, яка спрямовує митця до особистого розвитку та активної творчої діяльності на користь суспільства); 2) комунікабельність (здатність до спілкування у творчому колективі засобами вербальної та невербальної комунікації, володіння спеціальною термінологією та репетиційними жестами); 3) ентузіазм (здатність до емоційного піднесення, захоплення, творчого натхнення; бажання діяти тощо); 4) цілеспрямованість і наполегливість (методичність і послідовність у досягненні мети фахового навчання та професійної діяльності); 5) самостійність (здатність до самоосвіти, самоаналізу, самокоригування, професійного самовдосконалення); 6) наявність творчого іміджу (оригінальність ходи, міміки, жестів, мови тощо;

створення танцівником яскравої самобутньої особистості засобами формування досконалої виконавської техніки та власного сценічного образу); 7) авторитетність (наявність творчих заслуг, моральних і ділових якостей як основи неформального впливу на учасників творчого процесу).

Слід зазначити, що визначені нами професійно-особистісні якості формуються та розвиваються комплексно на заняттях з фахових дисциплін (класичного, народно-сценічного, історико-побутового, сучасного бального танцю, сучасної хореографії, мистецтва балетмейстера, історії мистецтв, сценічного костюму та основ сценографії, психології та педагогіки, акторської майстерності та режисури в хореографії, управління мистецькими проєктами), а також реалізуються і вдосконалюються у процесі проходження студентами виконавської та педагогічної практик.

З урахуванням цієї специфіки фахового навчання майбутніх хореографів ми можемо стверджувати, що ефективний розвиток професійно-особистісних якостей студентів хореографічних спеціальностей в університеті передбачає дотримання певних *педагогічних умов*. Основними з них ми визначили такі: 1) одночасний і паралельний розвиток професійно-особистісних якостей та фахових компетентностей студентів (що відповідає специфіці професійної діяльності хореографа); 2) міждисциплінарна взаємодія та кореляція змісту навчальних курсів (сприяє різнобічному розвитку студентів та цілеспрямованому формуванню фахово необхідних якостей); 3) взаємообумовленість теоретичного та практичного аспектів фахової підготовки (проведення безвідривних практик паралельно з освітнім процесом, що дає студентам можливість коригувати деякі уміння й навички та реалізувати їх на практиці); 4) активна концертно-виконавська діяльність студентів (забезпечує вдосконалення професійно-особистісних якостей та набуття практичного досвіду в умовах реальної сценічної роботи).

Узагальнюючи результати нашого наукового дослідження маємо констатувати, що розвиток професійно-особистісних якостей майбутніх хореографів є тривалим процесом, який здійснюється протягом усього терміну навчання в університеті, передбачає інтеграцію навчальних дисциплін, ґрунтується на наукових засадах з дотриманням визначених педагогічних умов та урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності.

Висновки. Дослідження сутності, структури та специфіки розвитку професійно-особистісних якостей майбутніх хореографів в умовах університетської освіти дозволяє зробити такі висновки:

- 1) професійно-особистісні якості хореографа є інтегративним утворенням, що поєднує організаційно-педагогічну, творчо-виконавську та особистісну характеристики, які формуються і розвиваються в процесі навчання та вдосконалюються у професійній діяльності; 2) ефективність розвитку фахово необхідних якостей студентів залежить від організації освітнього процесу на наукових засадах з дотриманням визначених педагогічних умов; 3) сформовані професійно-особистісні якості є одним із показників готовності майбутнього хореографа до професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Благава Т. О. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі педагогічної освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. Вип. 50. С. 72–76.
2. Бугаєць Н. А., Волчукова В. М., Пінчук М. С. Методика роботи з хореографічним колективом : навч. посіб. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2009. 99 с.
3. Вітюк В. В. Розвиток професійно-особистісних якостей вчителів-предметників у системі післядипломної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2000. 19 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
5. Дорогих Р. В. Формування професійних якостей майбутніх учителів у процесі педагогічної взаємодії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2011. 20 с.
6. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність : підручник. Київ : Вища школа, 1997. 349 с.
7. Максименко С. Д., Зайчук В. О., Клименко В. В., Папуча М. В., Соловієнко В. О. Загальна психологія : підручник / за заг. ред. С. Д. Максименка. 2-е вид. Вінниця : Нова Книга, 2004. 704 с.
8. Малахова М. О. Формування професійно-особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальному народно-інструментальному ансамблі : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2021. 20 с.
9. Мартиненко О. Методика роботи з хореографічним колективом: теорія і практика : підручник для здобувачів першого рівня вищої освіти спеціальностей 024 «Хореографія», 014 «Середня освіта (Хореографія)». Мелітополь, 2020. 390 с.
10. Медвідь Т. А. Компетентнісні засади професійної підготовки майбутніх хореографів у класичному університеті. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2018. № 2. С. 234–238.
11. Огнев'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку : монографія. Київ : Знання України, 2003. 450 с.
12. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра напряму 6.020202 «Хореографія» галузі знань 0202 «Мистецтво». Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2015. 17 с.
13. Освітньо-професійна програма 024.00.01 «Хореографія (за видами)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Галузь знань: 02 Культура і мистецтво. Спеціальність: 024 Хореографія. Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2021. 18 с.
14. Пovalій Т. Л. Основи хореографії з методикою викладання : практикум з хореографічної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Суми, 2016. 52 с.
15. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості : підручник. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.
16. Федоренко М. В. Формування професійно значущих якостей майбутнього вчителя початкової школи у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2010. 20 с.
17. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 352 с.

REFERENCES

1. Blahova T. O. Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnix uchyteliv-khoreohrafov u systemi pedahohichnoi osvity [Peculiarities of the professional training of future choreography teachers in the teacher education system]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*. 2010. Vyp. 50. ss. 72–76 [in Ukrainian]
2. Buhaiets N. A., Volchukova V. M., Pinchuk M. S. Metodyka roboty z khoreohrafichnym kolektyvom [Methodology for working with a choreographic team] : navch. posib. Kharkiv : KHNPU im. H. S. Skovorody, 2009. 99 s. [in Ukrainian].
3. Vitiuk V. V. Rozvytok profesiino-osobystisnykh yakosteï vchyteliv-predmetnykiv u systemi pisljadiplomnoi osvity [Development of professional and personal qualities of subject teachers in the postgraduate education system] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Kyiv, 2000. 19 s. [in Ukrainian].
4. Honcharenko S. U. Ukrainskyï pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv : Lybid, 1997. 376 s. [in Ukrainian].
5. Dorohykh R. V. Formuvannia profesiinykh yakosteï maibutnix uchyteliv u protsesi pedahohichnoi vzaïemodii [Formation of professional qualities of future teachers in the process of pedagogical interaction] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Kharkiv, 2011. 20 s. [in Ukrainian].
6. Ziazun I. A., Kramushchenko L. V., Kryvonos I. F. Pedahohichna maïsternist [Pedagogical skill] : pidruchnyk. Kyiv : Vyshcha shkola, 1997. 349 s. [in Ukrainian].
7. Maksymenko S. D., Zaïchuk V. O., Klymenko V. V., Papucha M. V., Soloviienko V. O. Zahalna psykhohohiia [General Psychology] : pidruchnyk / za zah. red. S. D. Maksymenka. 2 e vyd. Vinnytsia : Nova Knyha, 2004. 704 s. [in Ukrainian].
8. Malakhova M. O. Formuvannia profesiino-osobystisnykh yakosteï maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva u navchalnomu narodno-instrumentalnomu ansambli [Formation of the professional and personal qualities of the future music

teacher in the educational folk instrumental ensemble] : avtoref. dys. kand. ped. nauk : 13.00.04. Kyiv, 2021. 20 s. [in Ukrainian].

9. Martynenko O. Metodyka roboty z khoreorafichnym kolektyvom: teoriia i praktyka [Methodology for working with a choreographic group: Theory and practice] : pidruchnyk dlya zdobuvachiv pershoho rivnia vyshchoi osvity spetsialnostey 024 «Khoreografia», 014 «Serednya osvita (Khoreografia)». Melitopol, 2020. 390 s. [in Ukrainian].

10. Medvid T. A. Kompetentnisni zasady profesiynoi pidhotovky maybutnikh khoreorafiv u klasychnomu universyteti [Competency principles of future choreographers' professional training in classical university]. Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv. 2018. Nr. 2. ss. 234–238 [in Ukrainian].

11. Ohneviuk V. O. Osvita v systemi tsinnosti staloho liudskoho rozvytku [Education in the value system of sustainable human development] : monohrafiia. Kyiv : Znannia Ukrainy, 2003. 450 s. [in Ukrainian].

12. Osvitno-profesiina prohrama pidhotovky bakalavra napriamu 6.020202 «Khoreografia» haluzi znan 0202 «Mystetstvo» [Educational and professional program of bachelor's training in direction 6.020202 «Choreography» field of knowledge 0202 «Art»]. Kyivskiy universytet imeni Borysa Hrinchenka. Kyiv, 2015. 17 s. [in Ukrainian].

13. Osvitno-profesiina prohrama 024.00.01 «Khoreografia (za vydamy)» pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity [Educational and Professional Programme 024.00.01 «Choreography (by type)» First (Bachelor) Level of Higher Education]. Haluz znan: 02 Kultura i mystetstvo. Spetsialnist: 024 Khoreografia. Kyivskiy universytet imeni Borysa Hrinchenka. Kyiv, 2021. 18 s. [in Ukrainian].

14. Povalii T. L. Osnovy khoreografii z metodykoyu vykladannya [Fundamentals of choreography in teaching methodology] : praktykum z khoreorafichnoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly. Sumy, 2016. 52 s. [in Ukrainian].

15. Sysoieva S. O. Osnovy pedahohichnoi tvorchosti [Basics of pedagogical creativity] : pidruchnyk. Kyiv : Milenium, 2006. 344 s. [in Ukrainian].

16. Fedorenko M. V. Formuvannia profesiino znachushchyykh yakosti maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly u protsesi fakhovoї pidhotovky [Formation of professionally significant qualities of the future primary school teacher in the process of professional training] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04. Luhansk, 2010. 20 s. [in Ukrainian].

17. Fitsula M. M. Pedahohika vyshchoї shkoly [Pedagogy of higher education] : navchalnyi posibnyk. Kyiv : Akademvydav, 2006. 352 s. [in Ukrainian].